

НАПРЯМИ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТОРАТУ ЗАБОРОНЕНИХ В УКРАЇНІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: БАЗОВІ МОДЕЛІ

DIRECTIONS OF REDISTRIBUTION OF THE ELECTORATE OF POLITICAL PARTIES PROHIBITED IN UKRAINE: BASIC MODELS

Клячин А.К.,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

В статті автором визначені головні напрямки переорієнтації електорату заборонених в Україні політичних партій проросійського спрямування.

Для цього визначення автором було виокремлено три заборонених політичних партії: 1) «Опозиційна платформа – За життя!» (найбільш рейтингова з «проросійських партій», єдина, яка має власну фракцію в парламенті та щільно представлена в місцевих органах влади різних регіонів країни); 2) «Партія Шарія» (брала активну участь у виборних кампаніях до парламенту – 2019, та до місцевих органів влади – 2020, представлена в органах місцевого самоврядування в декількох регіонах країни); 3) «Наші» (була перспективною щодо електорального зростання до березня 2022 року на підставі соціологічних досліджень).

Особливості динаміки електорату цих партій був здійснений автором на підставі аналізу: 1) динаміки партійних вподобань означених груп виборців при голосуванні на парламентських (2019 р.) та місцевих (2020 р.) виборах; 2) виявлення динаміки середніх рейтингових показників цих партій, які були офіційно оприлюднені в межах соціологічних досліджень, проведених різними соціологічними установами протягом 2021 – на початку 2022 р. (до заборони «проросійських» партій). Автором був проведений порівняльний аналіз рейтингових показників обраних партій за цими пунктами: результат голосування 2016 та 2020 і рейтингові показники згідно з середнім значенням соціологічних досліджень. Цей порівняльний аналіз автор здійснив як в контексті держави в цілому, та і по конкретним регіонам (області України).

Автором було охарактеризовано шість базових моделей переорієнтації електорату цих партій: 1) «Ребрендинг» «проросійських партій»; 2) «Абсентеїзм» частини виборців цих партій; 3) «Голосування за партію Президента»; 4) «Хаотична дисперсія» електорату цих партій; 5) «Переорієнтація на існуючі «неідеологічні» партії»; 6) «Нові партійні проекти» як поліваріантна модель для переорієнтації виборців «проросійських партій».

Ключові слова: Партійна система України, проросійські партії, переорієнтація електорату, парламентські та місцеві вибори, рейтингові показники, моделі переорієнтації виборців.

In the article, the author identifies the main directions of reorientation of the electorate of pro-russian political parties banned in Ukraine.

For this definition, the author singled out three banned political parties: 1) «OPZG (Opposition platform – For life!)» (the highest rated of the «pro-russian parties», the only one that has its own faction in the parliament and is densely represented in local authorities of various regions of the country); 2) «Sharii's Party» (actively participated in election campaigns to the parliament in 2019 and to local authorities in 2020, represented in local self-government bodies in several regions of the country); 3) «Nashi (Our)» (was promising for electoral growth until March 2022 on the basis of sociological research).

The peculiarities of the dynamics of the electorate of these parties were carried out by the author based on the analysis of: 1) the dynamics of party preferences of the specified groups of voters when voting in the parliamentary (2019) and local (2020) elections; 2) identifying the dynamics of the average rating indicators of these parties, which were officially made public within the framework of sociological studies conducted by various sociological institutions during 2021 – at the beginning of 2022 (before the ban of «pro-russian» parties). The author conducted a comparative analysis of the rating indicators of the selected parties on these points: the result of the 2016 and 2020 vote and the rating indicators according to the average value of sociological studies. The author carried out this comparative analysis both in the context of the state as a whole and in specific regions (regions of Ukraine).

The author characterized six basic models of reorientation of the electorate of these parties: 1) «Rebranding of pro-russian parties»; 2) «Absenteeism» among the voters of these parties; 3) «Voting for the President's party»; 4) «Chaotic dispersion» of the electorate of these parties; 5) «Reorientation to existing «non-ideological» parties»; 6) «New party projects» as a multivariate model for reorientation of voters of «pro-russian parties».

Key words: Party system of Ukraine, pro-russian parties, redistribution (channelization) of the electorate, parliamentary and local elections, rating indicators, models of voter reorientation.

Постановка проблеми. До травня 2022 року в політичному спектрі України існувало декілька політичних партій, які в своїх програмних положеннях, законодавчої діяльності, інших практичних діях та заявах своїх лідерів демонстрували лояльне став-

лення до реалізації інтересів іншої держави, а саме Російської Федерації, чи навіть відверте лобіювання цих інтересів на політичних теренах України.

Ці партії мали свій електорат, якій обчислювався більш ніж мільйоном виборців по всій країні

і, хоча більшість цього електорату концентрувалася в певних регіонах України (східні та, частково, південні), але ці виборці не були локалізовані тільки в цих регіонах, а й по всій країні [1, 2]

Під час військового становища 03 травня 2022 року Верховна рада України прийняла рішення заборонити діяльність цих проросійських партій. А саме, «Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія», «Наші», «Опозиційний блок», «Ліва опозиція», «Союз лівих сил», «Держава», «Прогресивна соціалістична партія України», «Соціалістична партія України», партія «Соціалісти» та «Блок Володимира Сальдо» [3].

На цьому тлі та, розуміючи перспективу проведення наступних парламентських виборів, дуже важливим є питанням, на які політичні сили переорієнтується електорат проросійських партій, бо його кількість значна (більше ніж 1,5 мільйони виборців), вподобання та очікування сформувався, але він буде змушений обирати нові політичні сили для підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базою для даного дослідження були: а) статистичні данні щодо результатів голосування виборців за «проросійські партії» на парламентських виборах в Україні (2019) та в місцеві органи влади (2020) в масштабі країни загалом та в контексті кожної області; б) дані соціологічних досліджень щодо рейтингу політичних партій, оприлюднених в період з жовтня 2021 по 24 лютого 2022 року; в) аналітичні матеріали стосовно динаміки виборців України: в територіальному та електоральному (зміна вподобань) контекстах; г) інформаційні матеріали щодо міграційних тенденцій в Україні в контексті війни з РФ; д) інформаційні матеріали щодо діяльності фракцій заборонених партій в парламенті та місцевих представницьких органах.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Сама проблема – заборона політичних партій та подальша переорієнтація їх електорату є новою для політичного аналізу в Україні. Тому що ми маємо справу не з добровільною (зміна виборцями своїх пріоритетів), а з вимушеною електоральною мобільністю. Тому цей процес електоральної переорієнтації має варіативний характер та потребує постійного аналізу актуальних емпіричних даних та моделювання можливих сценаріїв розвитку ситуації з урахування не тільки внутрішніх пріоритетів виборців, а й чинників зовнішнього середовища таких як: а) неможливість проголосувати непередбачуваного на сьогодні числа виборців в силу зруйнованості місць проживання та міграція; б) складно прогнозована на сьогодні зміна порядку денного до майбутніх виборів; в) невизначена модель виборчої системи та ін. [4, 5, 6]

Метою статті є формулювання основних моделей переорієнтації колишніх виборців «про-

російських партій» для подальшого кількісного та якісного аналізу електоральної динаміки в Україні в контексті наступних парламентських виборів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед переліку заборонених проросійських партій є абсолютний лідер електоральної підтримки та єдина з переліку парламентська партія – «Опозиційна платформа – За життя!» (далі «ОПЗЖ»). Вихідними даними для аналізу електоральної динаміки партій «ОПЗЖ» є її результати на останніх парламентських виборах (2019 р.), місцевих виборах (2020 р.) та рейтингові показники цієї партії згідно з соціологічними дослідженнями кінця 2021 – початку 2022 року (до заборони партії).

На парламентських виборах в 2019 «ОПЗЖ» набрала 12,96% від числа тих, хто проголосував, тобто 1 906 934 голоси (явка – 14 550 621 виборців).

На місцевих виборах (в обласні ради та з урахуванням зведених даних за результатами виборів в об'єднані територіальні громади Донецької та Луганської області, де вибори в облради не проводились) «ОПЗЖ» набрала 12,46%, тобто 1 218 583 голоси (явка – 9 777 158 виборців).

На підставі зведеного рейтингу (за результатами всіх оприлюднених загальноукраїнських соціопитувань за період з листопаду 2021 по 23 лютого 2022 року) «ОПЗЖ» набрав би орієнтовно 13,03% від кількості тих, хто проголосував, тобто 1 917 638 голосів (робоче значення явки ми використали явку на парламентські вибори 2019 року) [1, 7, 8].

Дані по регіонам України викладені в таблиці 1. Можемо констатувати досить стабільний електорат партії «ОПЗЖ». В 2020 році кількість набраних партією голосів в цілому по країні знизилось на 36,1% у порівнянні з 2019 роком. Але і явка виборців знизилася на третину від попередньої – на 33,6%. Тому в розрахунку на відсотки від кількості виборців, які отримали бюлетені, результат партії був близьким до результату 2019 року.

Така стабільність електорату підтверджується і таким маркером як явка та результати партії «ОПЗЖ» у базовому регіоні – Донецька область. А саме, зниження явки на місцевих виборах порівняно з парламентськими 47,2% і зниження кількості тих, хто голосував за «ОПЗЖ» – на 50,1%.

Інші «проросійські партії» мали невисокий власний рейтинг підтримки. Наприклад, «Партія Шарія», на парламентських виборах 2019 набрала 2,21% від кількості тих, хто голосував, тобто 325 709 голосів (при явці 14 550 621). В регіонах країни найкращі результати в партії були у областях: Донецька – 5,55% (35 007 голосів), Одеська – 4,73% (38 593), Харківська – 4,25% (43 454), Луганська – 3,69% (9 386), Запорізька – 3,61% (24 641), Дніпропетровська – 3,17% (39 941), Миколаїв-

Таблиця 1

	Регіони України (виборчі округи згідно з новим виборчим кодексом)	2019 % / голоси	2020 % / голоси	2022 % / голоси соціологія
1	місто Київ	7,73% / 80 533	7,81% / 54 025	7,85% / 81 038
2	Вінницька область	5,37% / 33 602	6,78% / 30 214	5,45% / 33 813
3	Волинська область	3,76% / 14 923	3,16% / 9 222	3,81% / 15 017
4	Дніпропетровська обл.	15,07% / 91 161	20,29% / 156 796	15,27% / 192 361
5	Донецька область	42,88% / 273 619	40,74% / 137 143	43,69% / 275 336
6	Житомирська область	8,07% / 39 656	11,07% / 35 941	8,22% / 39 905
7	Закарпатська область;	7,81% / 30 270	8,02% / 26 980	8,09% / 30 460
8	Запорізька область	21,62% / 148 837	23,20% / 96 726	21,93% / 149 771
9	Івано-Франківська обл.	1,37% / 6 906	0% / 0	1,39% / 6 949
10	Київська область	6,10% / 45 286	6,89% / 34 627	6,21% / 45 570
11	Кіровоградська область	9,66% / 34 817	15,47% / 35 549	9,8% / 35 036
12	Луганська область	49,01% / 26 873	37,65% / 31 814	50,14% / 127 669
13	Львівська область	1,71% / 17 480	0% / 0	1,78% / 17 590
14	Миколаївська область	18,82% / 77 386	23,41% / 59 436	19,11% / 77 872
15	Одеська область	23,02% / 190 737	26,81% / 151 991	23,5% / 191 934
16	Херсонська область	17,95% / 64 739	20,44% / 48 775	18,09% / 65 145
17	Полтавська область	10,06% / 60 578	10,65% / 41 219	10,19% / 60 958
18	Рівненська область	4,17% / 17 004	5% / 15 260	4,24% / 17 111
19	Сумська область	11,84% / 53 249	17,08% / 47 739	11,98% / 53 583
20	Тернопільська область	1,69% / 7 408	1,11% / 3 717	1,71% / 7 454
21	Харківська область	26,37% / 71 268	21,33% / 130 901	26,72% / 272 971
22	Хмельницька область	5,29% / 28 044	3,91% / 14 645	5,38% / 28 220
23	Черкаська область	6,23% / 31 108	6,36% / 19 686	6,32% / 31 303
24	Чернівецька область	8,79% / 25 371	6,91% / 14 384	8,93% / 25 530
25	Чернігівська область	8,13% / 36 079	7,14% / 21 793	8,28% / 36 305

ська – 2,87% (11 691), Херсонська – 2,41% (8663) та, як не дивно, в місті Київ – 3,11% (32 167 голосів) [1]. Хоча в останньому випадку вірогідно місце не стільки проросійська орієнтація, скільки новизна та «хайповість» самого партійного бренду «Шарій».

На місцевих виборах в обласні ради (плюс зведені дані за результатами виборів в ОТГ Донецької і Луганської області, де вибори в облради не проводились) «Партія Шарія» набрала 1,40% від числа тих, хто голосував, тобто 137 066 голосів (явка 9 777 158 виборців). Але приймати результати місцевих виборів щодо цієї партії за основу дослідження проблематично – в більшості областей України вона не приймала участі у виборах (не реєструвалась чи була знята з виборів). В семи областях, де партія приймала участь у виборах вона показала такі результати: Дніпропетровська область – 4,01% (30 974 голосів), Запорізька – 4,54% (15 286), Київська – 1,4% (7 016), Миколаївська – 3,54% (8 984), Одеська – 5,09% (28 886), Харківська – 4,42% (27 141), місто Київ – 2,71% (18 779) [7].

В період з червня 2021 по лютий 2022 року рейтинг «Партії Шарія» за результатами оприлюднених соціологічних опитувань гойдався від

показника 4,5% до 0,6%, при цьому і максимальне і мінімальне значення було виявлено різними соціологічними компаніями в червні 2021 року. А середній рейтинг партії за в цей період часу коливався від 2% до 3% [9].

Це вкотре свідчить, що електорат цієї партії нестабільний і залежить від чинників лідера і кон'юнктури, тому мав обмаль перспектив для масштабного зростання. А тому на наступних виборах каналізуватися будуть не більше 2–3% бувших виборців і «Партії Шарія».

Наприклад, ще одна «низько рейтингова» партія «Наші» взагалі не брала участь у парламентських (2019) і місцевих (2020) виборах. Її рейтинг тримався на симпатії к лідеру Є. Мураєву і за період середина 2021 – лютий 2021 коливався від 1% (червень 2021) до «прохідних в парламент» 6,8% (грудень 2021). А середній рейтинг партії в цей проміжок часу в середньому значенні за результатами досліджень різних компаній коливався від 4% до 5% [10]. Саме такий відсоток виборців буде тепер шукати для підтримки інші політичні проекти.

Тобто серед нечисельного електорату дрібних «проросійських» партій важко за допомогою соціологічних методів кристалізувати об'єднуючий

вектор чи, хоча б установку, окрім проросійської орієнтації. Ситуація така, що інші привабливі для цих виборців аспекти – симпатія до лідерів цих партій, ситуативні тригери – наразі зникли. І, зважаючи на незадоволеність «проросійських амбіцій» чи, можливо, розчарування в них, цей електорат буде діяти згідно з моделями, які ми пропонуємо на прикладі електорату «ОПЗЖ» (вливатися в цей рух партійної переорієнтації).

В цій ситуації вимальовується шість базових моделей перерозподілу електорату заборонених в Україні «проросійських» партій.

Модель перша – «Ребрендинг». Намагання використати цю модель – найбільш передбачувана дія для партії «ОПЗЖ». Ребрендинг однойменної фракції в парламенті відбувся під робочою назвою «Платформа за життя і мир» («ПЗЖМ»), [11]. А також в деяких місцевих радах (наприклад, в Дніпровській міськраді під назвою «За Україну! За Дніпро!») [12].

При ребрендингу ця партія збереже відомих для прихильників імідж і лідерів. Однак цей факт гарантує отримання «ребрендованим» політичним брендом у спадок від «ОПЗЖ» її наявної токсичності, враховуючи рейтинг партії після 24 лютого 2022 року перед її забороною – 1,3% (відповідно до телефонного опитування компанії «Info Sapiens» от 31 березня 2022 [8].

Крім того, повністю успадкувати рейтинг «ОПЗЖ» новому бренду «БЗЖМ» буде складно ще й через потенційні складнощі або зовсім неможливість провести голосування в зруйнованих військими РФ громадах, а також на потенційно небезпечних територіях, які можуть залишитися після війни в безпосередній близькості від кордону з РФ. Наприклад, ще у 2020 році на території Донецької області було скасовано проведення виборів у 10 громадах, а в Луганській області – у 8 громадах [13].

Також визначальним чинником буде наявність величезної кількості внутрішньо переміщених осіб, які за новим місцем проживання не зможуть не забажають зареєструватися на вибори і проголосувати. А кількість таких осіб із «базових» для «ОПЗЖ» та інших «проросійських» партій Донецької та Луганської областей може становити сотні тисяч і навіть мільйони [4, 5].

Модель друга – «Абсентеїзм» електорату заборонених партій в силу емоційних (розчарування) та технічних (складність чи неможливість внутрішньо переміщених осіб зареєструватися та проголосувати за новим місцем мешкання) причин.

Базовий електорат у проросійських партій був у східних областях України. Багато хто не зможе проголосувати фізично. Багато внутрішньо переміщених осіб забажають витратити сили та час на реєстрацію (за кордоном або в регіонах України,

де вони тимчасово переживають), і, тим більше, голосування не маючи партійних орієнтирів. Всього внутрішньо переміщених осіб в Україні близько 6,9 мільйонів [9].

Модель третя – «Голосування за партію Президента В. Зеленського («Слуга народу»).

Тенденцією електоральних вподобань у військовий час стала переорієнтація виборців різних партій на політичну силу Президента «Слуга народу» на рівні 62,15% на підставі зведеного рейтингу за підсумками всіх оприлюднених загальноукраїнських соціопитувань за період 24 лютого 2022 – 01 серпня 2022 (наразі ці показники трохи знижуються).

На користь цього варіанту говорить можливий пошук колишнім електоратом проросійських партій такого собі зручного варіанта, а саме партії, яка не вселяє побоювань (не радикально правого штибу). А також природний конформізм багатьох виборців та голосування у мейн-стрімі – «за Зеленського», «більше не за кого».

Цей показник партії Президента може зазнати значних змін через три чинники. Перше, механічне – опитування не могли охопити всіх по території, а лише активних громадян. Друге, – природна брехня, коли багато респондентів воліли перебувати в мейн-стрімі воєнного часу, тобто висловлюватися «за Президента, а отже, і за його партію». Але зі зміною кон'юнктури вони можуть змінити свою думку. Третій – це контекст війни та образу Президента як глави держави у воєнний час. Цьому впливу харизми В. Зеленського піддалися виборці у всьому світі, а не лише в Україні.

Але у мирний час, тільки з його настанням можлива нова парламентська кампанія, коли страх перед війною почне йти на другий план, ейфорія від дій влади в ході війни спаде, повернеться вимогливе ставлення до держави характерне для українського суспільства у мирний час, неминуче загостряться соціально-економічні проблеми за підсумками війни, з'являться соціальні образи, партію влади та її лідера почнуть атакувати політичні конкуренти [14].

Модель четверта – «Хаотична дисперсія електорату» «проросійських партій» серед інших політичних проєктів. Варіант спонтанного (практично випадковий вибір, зумовлений настроєм виборця) чи протестного («за будь-кого аби проти патріотично налаштованих партій») голосування виключати не можна. [6]. Його можливі показники необхідно вимірювати за допомогою соціологічних досліджень. Проте вірогіднішою у парадигмі переорієнтації на інші політичні партії може бути наступна – П'ята модель.

Модель п'ята – «Переорієнтація на існуючі «неідеологічні» партії» (такі як, наприклад, «За майбутнє!») без яскравої політичної та соціаль-

ної ідеології, які зможуть «дописати» собі привабливі для цих виборців меседжі. Або відносно загальноукраїнські партії («Розумна політика», «Українська стратегія Гройсмана»), які нещодавно з'явилися, і які мають у своєму позиціонуванні або ідеологічних засадах соціально близькі цим виборцям елементи (не проросійські, а радше ціннісні, соціально-економічні).

Перспектива такої моделі переорієнтації полягає в тому, що перелічені партії, особливо «неідеологічні», на кшталт «За майбутнє!», зможуть, без шкоди для свого іміджу, використовувати на різних територіях порядок денний актуальний саме там і для виборців, які там живуть. Тоді як старі загальноукраїнські партії звикли оперувати універсальними для загальнополітичними гаслами, і їм важко буде переорієнтувати свої структури «ткати ковдру з клаптиків – місцевих порядків денних».

Політичні партії, які нещодавно виникли при належному організаційному та ідеологічному забезпеченні, також зможуть мобільно «підлаштуватися» під очікування мешканців на конкретних територіях, і для цього їм не доведеться щось перебудовувати в ідеології чи логістиці – і те й інше у них тільки формується, а тому нічого не доведеться «ламати через коліно».

Крім того, ці нові чи неідеологічні партії зможуть зробити своїм козирем опору на регіональні партійні проекти, які мали підтримку на територіях під час місцевих виборів 2020 року та на лідерів цих проектів, які стануть як їх прийнято називати у політтехнологів та консультантів «ЛОМами» (лідерами громадської думки) та ВІП-агітаторами за ту чи іншу партію. Успішні регіональні партійні проекти (в певних регіонах України) зможуть використати свій рейтинг та рейтинг своїх лідерів задля того, щоб залучити частину колишніх виборців «проросійських» партій до більш масштабних партійних проектів.

В цю п'яту модель гіпотетично можуть бути інтегровані технології поглинання загальноукраїнськими партіями регіональних партійних проектів, які отримали підтримку виборців на попередніх місцевих виборах, або створення з цих регіональних проектів певного супер об'єднання в національному масштабі, наприклад умовну «Партію мерів міст».

Модель шоста – «Нові партійні проекти». Це найбільш непередбачувана і поліваріантна модель, втілення якої буде залежати від багатьох кон'юнктурних чинників: поява нових політичних фігур за підсумками війни, формування нового порядку денного, зумовленого результатами війни та напрямками відновлення України, виникнення нових суспільних ідеологічних запитів, наявність фінансово-організаційних ресурсів

для формування повноцінних нових партійних проектів, інші економічні, політичні, гуманітарні показники. В межах таких проектів можуть бути використані політико-медійні фігури, які втілюють певні поведінські моделі прийнятні (близькі) групами електорату заборонених політичних партій (наприклад, харизматичний експерт-спікер, що набув рейтингу завдяки військовому контексту і, навіть, «хайпу» на цьому).

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. При будь-якій моделі переорієнтації виборців «проросійських» партій безумовно визначальним буде комплекс світоглядних компонентів: ідеологічний, зміст актуального для цих виборців порядку денного, особливості електорального сприйняття цими виборцями політичного процесу, очікувані рольові моделі лідера партії та ін. І те, як в контексті цих компонентів будуть трансформуватися базові установки цієї категорії виборців такі як: а) орієнтація безпосередньо на співробітництво з цією країною в будь-яких сферах і загальна «слов'янофілія»; б) емоційно-ціннісна орієнтація на регіонально-корпоративний контекст – «особлива роль» свого регіону та право (наявність можливостей) на автаркію («ми – героїчний регіон», «ми всю країну годуємо»); в) орієнтація на «стабільність» у актуальному на конкретний час вигляді; г) орієнтація на ірраціональне упередження перед «заходом», «НАТО»; б) лівопопулістське упередження перед «капіталізмом», «націоналізмом» ті ін.

Саме комплекс (взаємодія компонентів), а не один конкретний «визначальний» компонент, може зумовлювати електоральні поведінкові алгоритми цієї аудиторії в конкретному моменті, в нашому випадку цим «моментом» є день голосування. Тому кожний з цих чинників буде потребувати емпіричного вивчення (за допомогою соціологічних методів) саме в динаміці. І за умови цього всі вказані нами шість моделей переорієнтації колишніх виборців заборонених в Україні політичних партій набудуть максимально чітких конфігурацій як об'єкт дослідницького аналізу та як складова політтехнологічного процесу.

Таким чином ми пропонуємо: 1) аналізувати зміни в політичному порядку денному України, появу нових і діяльність існуючих політичних акторів як чинники, що спонукають бувший електорат «проросійських партій» діяти згідно з однією чи, навіть, кількома вказаними нами моделями; 2) на підставі емпіричних досліджень визначати кількісний і якісний склад електоральних груп, які будуть використовувати вказані нами моделі; 3) прогнозувати можливі конфігурації майбутнього українського парламенту (і його рішення) враховуючи кількості виборців, які будуть орієнтуватися на вказані нами моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Позачергові вибори народних депутатів України 21 липня 2019 року. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-narodnih-deputativ-ukraini/pozachergovi-vibori-narodnih-deputativ-ukraini-21-lipnya-2019-roku.html (10.02.2022)
2. Як популізм накрив Україну. Історія голосувань з 2006 року. URL: Режим доступу https://texty.org.ua/d/2020/elections_history/ (09.07.2020)
3. «ВР остаточно заборонила діяльність проросійських партій». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/3/7343743/> (03.05.2022)
4. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 мільйонів людей: звідки і куди їхали найбільше URL.: <https://www.minre.gov.ua/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenyh-osib-vpo-v-ukrayini-perevyshchyla-8-mln-lyudey-zvidky-y-kudy> (11.05.2022)
5. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні зросла до 6,9 млн осіб – МОМ. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/856074.html> (02.09.2022)
6. Вибори навиворіт 3. Мобільність виборців в Україні. Як забезпечується право на голос. 02 липня 2020. URL: Режим доступу https://www.opora.ua.org/news/vybory/vybory_navyvorit/20133-mobilnist-vibortsiv-v-ukrayini-iaak-zabezpechuietsia-pravo-na-golos (02.07.2020)
7. Місцеві вибори. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/mistsevi-vibori-2.html (19.02.2022)
8. Результати соціопитувань: рейтинги партій URL.: Ukraine Elections Вибори в Україні. URL: https://ukraine-elections.com.ua/uk/socopros/parlamentskie_vybory (01.04.2022)
9. Політична партія Шарія. URL: https://ukraine-elections.com.ua/uk/parties/politicheskaya_partiya/partiya-shariya (20.02.2022)
10. Політична партія «Наші». URL: https://ukraine-elections.com.ua/uk/parties/politicheskaya_partiya/nashi (20.02.2022)
11. ОПЗЖ перейменувала себе у «Платформу за життя і мир» і продовжить працювати у ВР як група. URL: <https://novynarnia.com/2022/04/21/opzzh-perejmenuvala-sebe-u-platformu-za-zhyttya-i-myr-i-prodovzhyt-praczuuvaty-u-vru/> (21.04.2022)
12. «За Україну! За Днепр!»: в Дніпровском горсовете создана новая депутатская группа из экс-партийцев ОПЗЖ. URL: <https://nv.ua/dnipro/novaya-deputatskaya-gruppa-za-ukrainu-za-dnepr-v-dneprovskom-gorsovete-iz-chlenov-opzzh-50229002.html> (28.03.2022)
13. Отмена выборов в ОТГ на Донбассе может быть полем для манипулятивных схем со стороны власти – политолог. URL: <https://hromadske.radio/ru/publications/otmena-v-borov-v-oth-na-donbasse-mozhet-b-t-polem-dlia-manypuliatyvnh-kh-skhem-so-storon-vlasty-polytoloh> (13.08.2020)
14. Бутусов Ю. У Зеленського в крові гаманець та язик. Він брехун. URL: <https://espreso.tv/u-zelenskogo-v-krovi-gamanets-ta-yazik-vin-brekhun> (30.11.2022)